

Súd: Krajský súd Banská Bystrica
Spisová značka: 11Co/47/2023
Identifikačné číslo súdneho spisu: 6922201382
Dátum vydania rozhodnutia: 28. 09. 2023
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Renáta Deáková
ECLI: ECLI:SK:KSBB:2023:6922201382.2

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Krajský súd v Banskej Bystrici, ako súd odvolací, v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Renáty Deákovvej a sudcov JUDr. Danice Kočičkovej a JUDr. Jozefa Zlochu ako členov senátu, v spore žalobcu: A. B., nar. XX.XX.XXXX, bytom C. D., E. F. XXXX/X, zastúpeného Advokátska kancelária prof. JUDr. Ján Klučka, CSc., s.r.o., so sídlom Ku Potoku 4, Košice, IČO: 54 725 542, proti žalovanému: Slovenská republika, v mene ktorej koná Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, so sídlom Pribinova 2, 812 71 Bratislava – mestská časť Staré mesto, IČO: 00 151 866, o zaplatenie nemajetkovej ujmy 5.000,- Eur s príslušenstvom, o odvolaní žalovaného proti rozsudku Okresného súdu Rimavská Sobota, č.k. 9C/69/2022-102 zo dňa 06.03.2023, takto

rozhodol:

I. Rozsudok súdu prvej inštancie v prvom a treťom výroku potvrdzuje.

II. Žalovaný je povinný nahradiť žalobcovi trovy odvolacieho konania v rozsahu 100% do troch dní od právoplatnosti uznesenia súdu prvej inštancie o výške náhrady trov konania.

odôvodnenie:

1. Odvolaním napadnutým rozsudkom súd prvej inštancie uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobcovi sumu 2.000,- Eur v lehote 30 dní od právoplatnosti rozsudku (prvý výrok) aj povinnosť zaplatiť žalobcovi náhradu trov konania v rozsahu 100 % do 3 dní od právoplatnosti uznesenia súdu prvej inštancie o výške náhrady trov konania (tretí výrok); žalobu v časti o zaplatenie sumy 3.000,- Eur zamietol (druhý výrok).

1.1 Z jeho dôvodov vyplýva, že žalobca uplatnil proti žalovanému nárok na zaplatenie 5.000,- Eur titulom náhrady škody vo forme nemajetkovej ujmy – t.j. škody, spôsobenej porušením práva Európskej únie (ďalej aj „komunitárne právo“ alebo „únieové právo“ resp. „právo Únie“), a to porušením Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo dňa 04.11.2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času (ďalej aj „Smernica“), ktorá bola žalovaným nesprávne implementovaná (resp. nebola v časti implementovaná) do vnútroštátneho právneho poriadku Slovenskej republiky; za obdobie od februára 2019 do decembra 2021, t.j. za 35 mesiacov neodpracoval len 13 mesiacov priemerne za týždeň viac ako 48 hodín, a to konkrétne v mesiacoch jún, august, október a november 2019, marec, apríl, máj, jún, august 2020 a jún, júl, august, december 2021, keďže v týchto obdobiach žalobca čerpal dovolenku; z celkovo 35 mesiacov žalobca v 22 mesiacoch pravidelne prekračoval dĺžku priemerného týždenného pracovného času nad 48 hodín.

1.2 Okresný súd, vychádzajúc z ustanovení článku 7 ods.2 druhá a tretia veta, článku 144 ods.1 Ústavy SR, článku 1 bod.2,3, článku 2 ods.1, článku 6 písm. b), článku 16 písm. b) Smernice, §85 ods.1,2, §86 ods. 1,2, §91 ods.1,3, §92 ods.1, §103 ods.5, §122 ods.1,2 zákona č. 315/2001 Z.z. o Hasičskom a záchrannom zbore (ďalej „zákon o HaZZ“), §11, §13 ods.1-3 zákona č.40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka (ďalej v texte aj len „OZ“), po vysporiadaní sa s námietkami žalovaného o nedostatku miestnej príslušnosti okresného súdu, o nedostatku pasívnej legitímácie a s námietkou premlčania (body 34, 35, 38 odôvodnenia rozsudku okresného súdu) konštatoval, že predmetom konania je žaloba o zaplatenie

5.000,- Eur titulom náhrady škody za porušenie práva EÚ Slovenskou republikou z dôvodu nesprávneho prebratia Smernice EÚ 2003/88/ES do slovenského právneho poriadku, keďže do zákona o HaZZ sa v dôsledku nesprávneho prebratia Smernice nepremietlo ustanovenie jej článku 6 písm. b) o 48 hodinovej týždennej pracovnej dobe, čím došlo k porušeniu únieového práva žalobcu, ktorý si uplatnil náhradu nemajetkovej ujmy, utrpenej v dôsledku porušenia jeho práva na primeraný pracovný čas a odpočinok.

1.3 Okresný súd mal v spore preukázané, že žalobca, ktorý je v stálej štátnej službe ako hasič v rámci zásahovej služby, spadajúcej do verejného sektora, nepochybne odpracoval v období február 2019 až december 2021 priemerný týždenný pracovný čas, presahujúci priemerný týždenný pracovný čas, stanovený v článku 6 písm. b) Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 04.11.2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času, preto sa môže dovolávať práva Únie na vyvodenie zodpovednosti orgánov dotknutého členského štátu s cieľom získať náhradu škody vzniknutej v dôsledku porušenia tohto ustanovenia. Z celkovo 35 mesiacov v sledovanom požadovanom období žalobca neprekročil 48 hodinový priemerný týždenný pracovný čas v rozsahu 13 mesiacov, avšak v prevažnej väčšine tohto obdobia, t.j. z 38 mesiacov 22 mesiacov u žalobcu jeho týždenná pracovná doba vysoko presiahla 48 hodinový týždenný pracovný čas aj so započítaním jeho času pohotovosti, strávenej na pracovisku. V sledovanom období pri 13 mesiacoch žalobca neodpracoval 48 hodín priemerne počas 7 dní, ale v každom z týchto 13 mesiacov, kedy nedosiahol priemerný pracovný čas 48 hodín, žalobca čerpal dovolenku a teda možno konštatovať, že pri bežných pracovných obdobiach, keď by žalobca nebol práceneschopný ani na dovolenke, jeho priemerný pracovný čas pravidelne prekračoval 48 hodín za 7 dní; podmienka prekročenia 48 hodín bola u žalobcu splnená v sledovanom žalovanom období v podstatnom období, a to po dobu 22 mesiacov z 38 mesiacov.

1.4 Okresný súd po vysporiadaní sa s námietkou žalovaného, že Smernica nedopadá na hasičov (bod 39.1 odôvodnenia rozsudku), konštatoval splnenie všetkých troch podmienok pre priznanie náhrady škody, pretože porušenie je dostatočne závažné a medzi porušením a škodou, spôsobenou poškodenému jednotlivcovi, existuje priama príčinná súvislosť. Škoda jednotlivcovi je spôsobená vzhľadom na existenciu článku 6 písm. b) Smernice, ktorý predstavuje právnu normu Únie, priznávajúcej jednotlivcom práva, čím je prvá podmienka, týkajúca sa existencie práva na náhradu škody vo veci samej splnená. Porušenie práva Únie je dostatočne závažné, pokiaľ je v zjavnom rozpore s judikatúrou Súdneho dvora v danej oblasti. Z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že pracovný čas, zodpovedajúci pracovnej pohotovosti a pohotovostnej službe, počas ktorých je dotknutý pracovník fyzicky prítomný na pracovisku, je súčasťou pojmu „pracovný čas“ v zmysle Smernice, čím je vo veci samej splnená druhá podmienka, nevyhnutná na uznanie existencie nároku na náhradu škody. Pokiaľ ide o tretiu podmienku, súd prvej inštancie uzavrel, že existuje priama príčinná súvislosť medzi uvedeným porušením článku 6 písm. b) Smernice a škodou, vzniknutou žalobcovi v dôsledku straty času odpočinku, na ktorý by mal nárok, ak by bol maximálny týždenný pracovný čas, upravený týmto ustanovením, dodržaný. Preto okresný súd považoval žalobu do základu nároku za dôvodnú.

1.5 Súd prvej inštancie vo vzťahu ku tvrdeniu žalovaného, že žalobca nevyvinul žiadnu snahu, aby vzniku ujmy predišiel, pretože neoznámil zamestnávateľovi, že odmieta vykonávať služobnú pohotovosť, a že to považuje za ujmu na svojich právach, poukázal na ustálenú judikatúru Súdneho dvora EÚ, ktorá takúto požiadavku nepredpokladá, a ani z predpisov komunitárneho práva nevyvodzuje. Aj keď Súdny dvor EÚ rešpektuje zásadu spoločnú právnym systémom členských štátov, že poškodená osoba pod hrozbou toho, že sama bude musieť znášať škodu, musí tiež vyvinúť primerané úsilie, aby obmedzila výšku škody (rozsudky C-104/89 a C-37/90 F., C-46/93 a 48/93 B. G.) súčasne berie na zreteľ, že výkon práv na náhradu škody priznaných jednotlivcom ustanoveniami práva Únie by bol znemožnený alebo sťažený, ak by ich návrhy na náhradu škody museli byť čo i len čiastočne zamietnuté z dôvodu, že nevyužili všetky právne prostriedky, ktoré sú im k dispozícii, aj keby to spôsobilo nadmerné ťažkosti alebo by to nebolo od nich možné rozumne vyžadovať (rozsudok C-445/06 L.r. SD EÚ vo veci C-429/09 G.), prihladajúc na to, že článok 6 písm. b) Smernice je pravidlom sociálneho práva s osobitným významom, od ktorého sa nemôže odchyliť žiadny zamestnávateľ vo vzťahu k pracovníkovi ako je Fuš (hasič), zohľadňujúc tiež, že pracovník je slabšou stranou v rámci pracovnoprávneho vzťahu, preto je nutné zabrániť tomu, aby mal zamestnávateľ možnosť ho v jeho právach obmedzovať, dospel k záveru, že nemožno považovať za primerané žiadať od takého pracovníka, aby na účely uplatnenia nároku na získanie náhrady škody najprv podával žiadosť zamestnávateľovi, ktorá požiadavka by bola v rozpore so zásadou efektivity (bod 76 až 87 C-429/09 G.). Z uvedených dôvodov nemožno preto v (ne)konaní žalobcu nachádzať žiadny podiel zodpovednosti na vzniku ujmy, spôsobenej mu žalovaným pri implementácii noriem práva Únie. Nachádzanie akejkoľvek možnosti zavinenia na strane zamestnanca, ktorý pred uplatnením nároku na súde nepožiadaval zamestnávateľa o „dodržiavanie noriem komunitárneho práva“, by bolo len prenášaním zodpovednosti členských štátov za dodržiavanie práva Únie na jednotlivcov a umožňovalo by v prípade

nesplnenia tejto podmienky vyňať ich nároky z uplatňovania v konaní pred súdom, čo odporuje zásadám únieového práva (bod 83 C-429/09 G.).

1.6 Vo vzťahu ku uplatnenej výške nároku súd prvej inštancie uviedol, že žalobca súdu predložil prehľad odpracovaných hodín v sledovanom období, z ktorého vyplýva, koľko hodín žalobca v skutočnosti odpracoval; tieto údaje žalovaný nenamietal. Keďže únieové právo neobsahuje ustanovenia o konkrétnom spôsobe výpočtu škody, ale len úpravu, v zmysle ktorej nemôžu byť podmienky náhrady škody (ktorá má základ priamo v práve Únie) stanovené vo vnútroštátnych právnych úpravách menej výhodne ako podmienky, týkajúce sa obdobných vnútroštátnych prostriedkov nápravy (zásada ekvivalencie) a nemôžu byť upravené tak, aby viedli k praktickej nemožnosti alebo nadmernému sťaženiu získania náhrady (zásada efektivity) a ujma spôsobená žalobcovi je ujmu nemajetkovou (strata odpočinku), ktorej právna úprava je najbližšia k náhrade škody žalobcu v dôsledku porušenia jeho práva, okresný súd vychádzal z právnej úpravy nemajetkovej ujmy fyzickej osoby podľa §11 - §13 Občianskeho zákonníka.

1.7 Nárok na náhradu nemajetkovej ujmy nie je zákonnou úpravou vymedzený reštriktívne, teda tak, aby ho bolo možné priznať len za vopred definované následky. Aj v zmysle §13 ods. 2 OZ náhradu nemajetkovej ujmy možno priznať z dôvodov demonštratívne uvedených, ktoré však nepredstavujú ohrozený výpočet prípadov, u ktorých nárok na náhradu nemajetkovej ujmy vzniká. Žalobca svoj nárok na náhradu škody spájal s porušením nároku na odpočinok, so zásahom do voľného času tráveného s rodinou, preto súd posudzoval tento nárok ako nemajetkovú ujmu, čo zohľadňuje aj zábery normotvorcu smernice rady 89/391/EHS a tiež smernice rady 2003/88/ES. V záujme zamedzenia výskytu pracovných úrazov a chorôb z povolania bolo jeho cieľom zaviesť alebo zlepšiť preventívne opatrenia na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov a zaistiť vyšší stupeň ich ochrany, ktorý cieľ sa nemal podriaďovať ekonomickým úvahám. Všetci pracovníci by mali mať primeranú dobu odpočinku, pričom pojem odpočinok sa musí vyjadriť v jednotkách času, t.j. dňoch, hodinách, resp. ich častiach, aby sa zabezpečilo, že v dôsledku vyčerpania alebo iného nepravidielného rozvrhnutia práce nespôsobia úraz sebe, ani spolupracovníkom alebo iným osobám, a že si ani krátkodobo ani dlhodobo nepoškodia zdravie. Žalobca v dôsledku rozvrhu pracovného času, ktorý bol v rozpore s právom Únie, bol ukrátený o voľný čas, ktorý by inak venoval rozvíjaniu osobných, rodinných, priateľských vzťahov i fyzickej a psychickej relaxácii. Nerešpektovaním článku 6 písm. b) smernice 2003/88/ES pri rozvrhovaní pracovného času žalobcu došlo k zásahu do práv žalobcu na vedenie súkromného, rodinného života i do práva na ochranu jeho zdravia, za ktorý zásah mu patrí nárok na primerané odškodnenie. Vzhľadom na formu zásahu, ktorá sa považuje v zmysle judikatúry Súdneho dvora za závažný zásah do práv, keď ide o nevratný stav straty hodín voľného času a času potrebného na regeneráciu pracovných síl, len samotné konštatovanie porušenia práva nie je dostatočným zadostučinením a práve peňažná náhrada predstavuje spôsobilé odškodnenie takto vznikutej ujmy. Peňažná náhrada by mala byť taká vysoká, aby mohla splniť úlohu odškodňovaciú, nielen symbolickú, na druhej strane však nemôže byť táto náhrada ani neprimerane vysoká. Je potrebné zohľadniť to, že ide o stav pri nerešpektovaní limitov pracovného času dlhodobý až trvalý, ktorý poškodzuje zdravie žalobcu. Kvalita života predstavuje pre každého jednotlivca dôležitú súčasť jeho života.

1.8 Okresný súd uzavrel, že tým, že žalobca každú tretiu noc v podstate prebdie, ide o vážny zásah do kvality jeho života a do jeho súkromného a rodinného života, ktorá ujma je umocnená tým, že ešte aj v čase oddychu mimo pracovných zmien žalobcu (48 hodín medzi zmenami) býva žalobca povolaný na výkon práce či na školenie. Tým je jednoznačne preukázaný zásah do osobnostnej sféry žalobcu, do jeho práva na oddych, súkromný život a tiež právo na disponovanie so svojím voľným časom v súvislosti s nerešpektovaním 48 hodinového týždenného pracovného času. Žalobca žiadal priznať náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 5.000,-Eur; okresný súd mu priznal 2.000,-Eur, ktorú sumu považoval za primeranú. Zohľadnil dĺžku doby porušenia práva žalobcu na 48 hodinový pracovný týždeň, keď tento stav trval nepretržite za sledované obdobie od februára 2019 do decembra 2021, hoci aj pred februárom 2019 a po decembri 2021 sa jeho pracovný režim nezmenil, a teda stále dochádza k porušeniam práva Únie; prihliadol na charakter následkov porušenia práva žalobcu, na skrátenie žalobcovho času na odpočinok, ktorý, nebyť tohto porušenia, mohol využiť na svoju fyzickú alebo psychickú regeneráciu, tráviť s rodinou a pod., zároveň zohľadnil aj skutočnosť, že tento zásah sa u žalobcu prejavil aj konkrétnymi negatívnymi následkami v jeho rodinnom, spoločenskom živote alebo na jeho zdravotnom stave; počas výkonu služby mal dva úrazy, v súvislosti s ktorými má trvalé následky a obmedzenia, čo bolo aj dôvodom ukončenia jeho štátnej služby a odchodu do výsluhového dôchodku. V prípade lepšieho odpočinku by nedochádzalo ku zdravotným problémom a ťažkostiam; hasiči sú každú tretiu noc nevyspatí, nemajú možnosť plánovania si času s rodinou či priateľmi, keďže sa bežne stáva, že aj v čase voľna sú volaní na výjazd. Na pracovisku stále neslúžia kompletne 3 zmeny, keďže je nedostatok hasičov, čo vytvára čím ďalej tým väčšiu záťaž.

1.9 Pri určení výšky škody súd prihliadol aj na iné rozhodnutia súdov v skutkovo a právne totožných veciach, napr. rozhodnutie Krajského súdu Košice sp.zn.9CoPr/1/2019, sp.zn.6CoPr/2/2019, sp.zn.3CoPr/229/2019, sp.zn.6Co/244/2019 a sp.zn.6Co/60/2022; prihliadol aj na rozhodnutia okresných súdov, na ktoré poukázal samotný žalobca (Okresného súdu Košice II, Spišská Nová Ves, Rožňava a Brezno), ako aj na vlastnú rozhodovaciu prax (sp.zn.13C/61/2022, sp.zn.10C/23/2022). Vzhľadom na závažnosť následku a na rozhodovaciu prax súdov s prihliadnutím na princíp právnej istoty a legitímnych očakávaní sa okresnému súdu javila primeraná suma 2.000,-Eur nemajetkovej ujmy, a v prevyšujúcej časti žalobu o zaplatenie 3.000,- Eur zamietol.

1.10 Na žiadosť žalovaného mu uložil povinnosť priznanú sumu podľa §232 ods. 3 zákona č.160/2015 Z.z. Civilného sporového poriadku (ďalej v texte aj len „C.s.p.“) zaplatiť žalobcovi do 30 dní odo dňa právoplatnosti rozsudku, a to z technických dôvodov na jeho strane.

1.11 O nároku na náhradu trov konania žalobcu súd rozhodol podľa §262 ods. 1 a §255 ods. 1. Vychádzal zo zásady pomeru úspechu vo veci, ktorá je uplatniteľná aj v sporoch, v ktorých výška plnenia závisí od úvahy súdu; v takomto prípade nejde o procesne neúspešného žalobcu, ak mu bola priznaná len časť žalobou uplatneného nároku, pretože nemožno žalobcu zaťažiť procesnou zodpovednosťou za predvídanie výsledku na základe úvahy súdu. Keďže v danom prípade je úspech žalobcu závislý iba od úvahy súdu, súd prvej inštancie považoval žalobcu vo veci za úspešného v plnom rozsahu, t.j. v rozsahu 100 %, avšak iba z prisúdenej sumy, t.j. zo sumy 2.000,- Eur. Žalobcovi priznal voči žalovanému nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 % z priznanej sumy s tým, že podľa §262 ods. 2 C.s.p. o výške priznanej náhrady trov konania rozhodne súd po právoplatnosti rozsudku samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník.

2. Proti rozsudku súdu prvej inštancie podal odvolanie žalovaný. Z odvolacích dôvodov podľa §365 ods. 1 písm. a), f) a h) C.s.p. zopakoval v podstate svoju obrannú argumentáciu z konania pred súdom prvej inštancie o nedostatku právomoci všeobecného súdu Slovenskej republiky posudzovať súlad slovenských zákonov alebo iných všeobecne záväzných právnych predpisov so smernicou Európskej únie a to ani ako otázku predbežnú z dôvodu, že dôsledky aplikácie záveru, vysloveného súdom prvej inštancie o nesprávnej transpozícii smernice č. 2003/88/ES do zákona č. 315/2001 Z.z. by presiahli predmet tohto súdneho sporu, kde sa posudzuje iba individuálny nárok žalobcu na náhradu škody či nemajetkovej ujmy. Ak sa súd prvej inštancie nezaoberal otázkou, či do jeho právomoci patrí posudzovanie takto nastolenej otázky (či zákon č. 315/2001 Z.z. prebral smernicu 2003/88/ES (ne/správne), jeho rozhodnutie vykazuje znaky arbitrárnosti. Tým je daný odvolací dôvod podľa §365 ods. 1 písm. a) C.s.p.

2.1 Súd prvej inštancie sa podľa názoru žalovaného nesprávne vysporiadal aj so vznesenou námietkou nedostatku pasívnej vecnej legitímácie žalovaného, neberúc do úvahy potrebu rozlišovania medzi „prebratím smernice“ a „aplikáciou smernice“; v prvom prípade ide o transponovanie, t.j. prebratie konkrétneho znenia alebo obsahu smernice do vnútroštátneho právneho poriadku členského štátu a v druhom prípade o použitie konkrétnych článkov smernice na konkrétny prípad. Na to, aby bolo možné konštatovať, že smernica 2003/88/ES bola prebratá do zákona č. 315/2001 Z.z. nesprávne, malo byť porovnané znenie zákona o HaZZ v znení pred účinnosťou a po účinnosti (t.j. po prebratí) smernice 2003/88/ES. To, že zákon č. 315/2001 Z.z. výslovne neustanovuje, že služobná pohotovosť hasičov v mieste výkonu služby je považovaná za súčasť ich služobného času ani neobsahuje ustanovenie, stanovujúce dĺžku týždenného pracovného času na 48 hodín, čo pripúšťa aj žalobca, podľa žalovaného neznamena, že smernica 2003/88/ES bola do zákona č. 315/2001 Z.z. prebratá nesprávne; aj keby sa na prípad žalobcu vzťahovala, povinnosťou štátu nebolo skopírovať doslovné znenie každého ustanovenia smernice 2003/88/ES do textu zákona č. 315/2001 Z.z. aj vzhľadom na priamy účinok smernice Európskej únie. Smernica môže byť do vnútroštátneho právneho poriadku prebratá správne, ale nesprávne aplikovaná (napríklad zamestnávateľom). Až nesprávna aplikácia smernice by mohla v konečnom dôsledku založiť prípadný nárok na náhradu škody. Preto bolo potrebné rozlišovať prebratie a aplikáciu smernice. Slovenská republika pri prebratí smernice 2003/88/ES neporušila žiadne predpisy; pri absencii protiprávneho konania nemohla vzniknúť žiadna škoda a tým ani zodpovednosť žalovaného za nároky, uplatňované v tomto konaní. Žalobca mzdové nároky, vyplývajúce z pracovnoprávneho vzťahu, skrýva za náhradu škody vo forme nemajetkovej ujmy. Slovenská republika nemôže niesť zodpovednosť za prípadnú nesprávnu aplikáciu smernice na pracovnoprávny vzťah žalobcu.

2.2 Súd prvej inštancie nesprávne posúdil otázku pasívnej vecnej legitímácie žalovaného v tomto konaní; s ohľadom na zamieňanie Slovenskej republiky a Ministerstva vnútra SR, resp. Hasičským a záchranným zborom, ako dvoch samostatných subjektov predstavuje nedostatok pasívnej legitímácie odvolací dôvod v zmysle §365 ods.1 písm. h/ C.s.p.

2.3 Rozsah pôsobnosti smernice 2003/88/ES je pozitívne vymedzený v článku 2 ods. 1 smernice 89/391/EHS, ako aj negatívne v článku 2 ods. 2 smernice 89/391/EHS. Podľa názoru žalovaného sa smernica 2003/88/ES neuplatňuje na odvetvia činností, ktoré zahŕňajú určité osobitné činnosti služieb civilnej obrany. Vzhľadom na charakter vykonávaných činností a s tým spojený rozvrh služobného času sa smernica 2003/88/ES na služobný pomer príslušníkov Hasičského a záchranného zboru nevzťahuje v plnom rozsahu, preto jej ustanovenia nemohli byť porušené, tak ako to tvrdí žalobca. Žalovaný tvrdí, že štátnu službu príslušníkov HaZZ možno jednoznačne subsumovať pod negatívne vymedzenie pôsobnosti smernice 89/391/EHS v článku 2 ods. 2 tejto smernice z dôvodu, že štátna služba príslušníkov HaZZ vykazuje aj špecifiká štátnej služby príslušníkov policajného zboru ako aj profesionálnych vojakov. Úlohy, ktoré príslušníci HaZZ plnia, možno subsumovať pod pojem „osobitné činnosti služieb civilnej ochrany“ v zmysle článku 2 ods. 2 smernice 89/391/EHS. Vyplýva to z ustanovenia §3 ods. 2 písm. a), d) zákona č. 315/2001 Z.z. a zákona č. 129/2002 Z.z. o integrovanom záchrannom systéme.

2.4 Rozhodnutie SD EÚ vo veci C-429/09 Günter Fuß sa týka mestského hasiča, preto ho nie je možné považovať za smerodajné. Režim výkonu hasičských činností v štruktúre mestských hasičov sa úplne odlišuje od režimu, v akom fungujú príslušníci HaZZ Slovenskej republiky, ktorého zriaďovateľom je štát a sú im poskytované rôzne osobitné výhody od „definitívny“ až po systém sociálneho zabezpečenia ako príslušníkom policajného zboru. V otázkach služobného času a odmeňovania sa smernica 2003/88/ES na príslušníkov HaZZ nevzťahuje, táto oblasť je v plnej miere pôsobnosti vnútroštátnej právnej úpravy.

2.5 Žalobca neosvedčil, že by mu vznikol nárok na náhradu škody, ktorú v žalobe stanovil veľmi nejasným spôsobom. Žalobca tvrdí, že mu škoda vznikla tým, že vykonával nariadenú služobnú pohotovosť, za ktorú bol v zmysle platnej legislatívy odmeňovaný. Ak aj súd prvej inštancie dospel k záveru, že služobná pohotovosť je pracovným časom a má sa žalobcovi zarátavať do pracovného fondu, samo o sebe to ešte nie je dôvodom na priznanie nároku na náhradu škody.

2.6 Vo vzťahu k výške priznanej škody má odvolateľ za to, že žalobca nepreukázal a ani riadne nezodôvodnil výšku tvrdenej ujmy. Žalobca tvrdenú ujmu v oblasti ukrátenia času s rodinou a nedostatok času na regeneráciu ani nenamietal, ale naopak, k výške nemajetkovej ujmy dospel výpočtom, ktorým de facto uplatnil mzdový nárok. Pokiaľ žalobca odôvodnil nárok na nemajetkovú ujmu stresom z možnosti povolania na zásah počas nariadenej služobnej pohotovosti, odvolateľ poukázal na to, že možnosť zásahu patrí k základnej náplni povolania hasiča. Za nepreukázateľné tvrdenie žalovaný považoval aj tvrdenie žalobcu, že v dôsledku svojich odpracovaných hodín sa mu rozpadlo manželstvo. Žalobca napriek uvedeným skutočnostiam nad zmenou povolania neuvažuje.

2.7 Odvolateľ zdôraznil, že pri rozhodovaní o nemajetkovej ujme či už v zmysle Občianskeho zákonníka alebo zákona č.514/2003 Z.z. je nevyhnutné zdôvodnenie súdu, prečo pre žalobcu nebolo postačujúce zadostučinenie podľa §13 ods.1 OZ a tiež, že žalobca nepreukázal zásah do súkromného, rodinného života či nepriaznivosť zdravotného stavu v príčinnej súvislosti s výkonom povolania v takej miere, ktorá by odôvodňovala výšku prvoinštančným súdom priznanej sumy. Náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch môže súd priznať podľa §13 ods.2 OZ len ako sekundárnu kompenzáciu vtedy, ak by iná náprava nebola postačujúca, avšak vždy len vtedy, ak bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti. Podmienkou priznania materiálnej satisfakcie je vždy v závislosti na individuálnych okolnostiach prípadu existencia závažnej ujmy, ktorú treba riadne a konkrétne preukázať, čo žalobca nesplnil. Žiadnym spôsobom nepreukázal, že by utrpel ujmu, ktorá by v značnej miere znížila jeho vážnosť a ani sa nedomáhal upustenia od neoprávneného zásahu do jeho práva na ochranu jeho osobnosti. Žalovaný nemôže byť stranou v spore o ochranu osobnosti, preto opätovne zdôraznil nedostatok svojej pasívnej legitímácie.

2.8 Odvolateľ nesúhlasil ani s výrokom rozsudku okresného súdu o trovách konania. Žalobca si uplatnil nárok vo výške 5.000,-Eur, súd mu priznal len 2.000,-Eur a v prevyšujúcej časti žalobu zamietol. Podľa zásady úspechu žalobca nedosiahol plný úspech, preto mu nemohli byť priznané trovy konania v plnom rozsahu. Podľa §255 ods.2 C.s.p. čistý procesný úspech žalovaného v spore predstavuje 60% (úspech žalobcu je 40%, úspech žalovaného 60%), preto nemal byť žalobcovi priznaný nárok na náhradu trov konania. Okresný súd mal povinnosť prihliadnuť na skutočnosť, že ak je žalobca zastúpený advokátom, žalobca zámerne výšku sporu nadhodnotí, aby odmena advokáta bola čo najvyššia. S poukazom na komentár ku C.s.p. mal za to, že advokát žalobcu mal povinnosť žalovať primeranú sumu z obdobnej rozhodovacej praxe.

2.9 Navrhol zmeniť rozsudok súdu prvej inštancie a žalobu zamietnuť a žiadal priznať nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100%.

3. Žalobca vo vyjadrení k odvolaniu žalovaného vo vzťahu k namietanému nedostatku právomoci súdu na rozhodovanie uviedol, že každý vnútroštátny súd členského štátu EÚ je v rámci svojich

právomocí a voľnej úvahy, ktorú mu priznáva vnútroštátne právo, povinný vykladať vnútroštátne ustanovenia čo najviac v súlade s právom únie. Ak takáto interpretácia nie je možná, súd je povinný bezodkladne neaplikovať nezlučiteľné vnútroštátne ustanovenie bez toho, aby požiadal alebo vyčkal na predchádzajúcu legislatívnu úpravu ktorou by sa mala uviesť vnútroštátna právna norma do súladu s úniovým právom (C-231-233/06, C-128-131/07). Každý vnútroštátny súd musí rešpektovať prednosť úniového práva pred vnútroštátnym právom a vo svojej rozhodovacej činnosti sa nemôže zbaviť povinnosti uprednostniť úniovú normu pred vnútroštátnou normou.

3.1 Žalovaným je Slovenská republika; podľa §21 OZ, pokiaľ je účastníkom občianskoprávných vzťahov štát, je právnickou osobou; žalovaný ako členský štát a adresát smernice 2003/88/ES po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie je zodpovedný za prijatie všetkých opatrení legislatívnej aj faktickej povahy s cieľom dosiahnutia účelu smernice; smernica 2003/88/ES je určená štátu, ktorý zodpovedá za jej správnu transpozíciu, v konaní o náhradu škody spôsobenej nesprávnym prebratím smernice 2003/88/ES do právneho poriadku je pasívne vecne legitimovaná žalovaný – Slovenská republika (štát). Za Slovenskú republiku, ktorá je vecne pasívne legitimovaným subjektom v konaní o náhradu škody pre nesprávnu transpozíciu smernice EÚ koná Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky ako ústredný orgán štátnej správy pre Hasičsky a záchranný zbor v zmysle §11 písm. c) zákona č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov, a ktoré bolo garantom právnej úpravy podľa zákona č. 315/2001 Z.z. o Hasičskom a záchrannom zbere v znení neskorších predpisov. Preto námietka nedostatku pasívnej vecnej legitimácie žalovaného nie je dôvodná.

3.2 Vo vzťahu k odvolacím námietkam o pôsobnosti Smernice žalobca uviedol, že žalovaný (zjednodušene) dospel k nesprávnemu záveru, že keďže hasiči sa podieľajú aj na civilnej ochrane obyvateľstva, Smernica 2003/88/ES sa na nich nemôže vzťahovať, a preto žalobcovi v zmysle žaloby nemohla vzniknúť žiadna škoda. Významom a výkladom článku 2 ods. 2 Smernice 89/391/ES sa zaoberali viaceré rozsudky Súdneho dvora EÚ (ďalej len ESD), výklad ktorých je všeobecne záväzný, a s ktorými je tvrdenie žalovaného v nesúlade. Poukázal na prípady Pfeiffer, na Uznesenie ESD prijaté vo veci C-52/04, Personalrat der Feuerwehr Hamburg, ktorý potvrdzuje, že na „činnosti zásahových síl verejnej hasičskej služby sa nevzťahuje výnimka uvedená v článku 2 ods.2 smernice č.89/131/EHS, ale tieto činnosti naopak patria do pôsobnosti tejto smernice, pokiaľ sú vykonávané za obvyklých podmienok“ (bod 57), ako aj na novšiu judikatúru ESD: C-518/15, R. Matzak, v ktorej súd takisto rozhodol, že: „Smernica 2003/88/ES sa má uplatniť na činnosti hasičského zboru, aj keď sú vykonávané zásahovými silami v teréne a nezáleží na tom, že sú zamerané na boj proti požiarom alebo poskytnutie pomoci iným spôsobom, ak sú vykonávané za obvyklých podmienok v súlade s poslaním zvereným príslušnej službe, a to aj vtedy, keď zásahy, ku ktorým môžu tieto činnosti viesť, sú svojím charakterom nepredvídateľné a môžu vystaviť pracovníkov, ktorí ich vykonávajú, určitým rizikám, pokiaľ ide o ich bezpečnosť a/alebo zdravie“ (C-518/15, bod 27). Tieto závery sú potvrdené aj samotnou Smernicou 2003/88/ES, ktorá v článku 17 ods. 3 bode iii) výslovne uvádza aj protipožiarne služby a služby civilnej ochrany. Takáto úprava by nemala žiadny zmysel, ak by bola takáto činnosť ako celok vylúčená zo smernice 89/391/EHS, pretože v takomto prípade by sa na ňu nevzťahovala ani Smernica 2003/88/ES. Z uvedených dôvodov nesúhlasil s tvrdením žalovaného, že Smernica 2003/88/ES sa nevzťahuje na protipožiarne služby a služby civilnej ochrany, vykonávané Hasičským a záchranným zborom SR a aj pre výkon týchto služieb garantuje 48-hodinový priemerný týždenný pracovný čas podľa článku 6 písmeno b) Smernice 2003/88/ES.

3.3 Vo vzťahu ku odvolacej námietke ohľadom transpozície relevantných článkov Smernice do zákona o HaZZ žalobca poukázal na to, že smernica 2003/88/ES bola transponovaná do zákona č.315/2001 Z.z., čo vyplýva z jeho prílohy č. 4 v bode 6. Niektoré ustanovenia zákona o HaZZ sú rozpore so smernicou, pretože ich uplatnením sa negarantuje 48- hodinový pracovný čas pre hasičov, ale naopak týždenný „súčet“ služobného času hasičov a nariadenej služobnej pohotovosti prekračuje 48 hodín týždenne, čím dochádza k porušeniu článku 6 písmeno b) smernice 2003/88/ES na ujmu žalobcu. Každý hasič, pracujúci na zmeny, bežne strávi na pracovisku týždenne 57,95 hodiny, čo je v rozpore s článkom 6 písmeno b) Smernice. V tejto súvislosti zdôraznil, že transpozícia smerníc nesmie byť formálna a samoučelná, pretože ich prostredníctvom sa do vnútroštátnych právnych poriadkov členských štátov EU vnášajú požiadavky úniového práva a dosahuje výsledok požadovaný úniovým zákonodarcom. Správnosť transpozície smerníc na prvom mieste potvrdzuje samotná prax uplatňovania transpozičných zákonov, t.j. v danom prípade zákona č.315/2001 Z.z. Pre úplnosť je poukázal na to, žalobca ku svojej žalobe priložil prehľady týždennej dochádzky, z ktorých vyplýva, že súčet jeho služobného času „nadobudnutého“ v dôsledku výkonu štátnej služby a nariadených služobných pohotovostí prekračuje 48 hodinový týždenný pracovný čas.

3.4 Na podporu svojho tvrdenia, že smernica bola riadne transponovaná do zákona č.315/2001 Z.z. žalovaný cituje, akým spôsobom sa viaceré jej ustanovenia premietli do Zákona o hasičskom a záchrannom zbore, a keďže sa tak po legislatívnej stránke stalo, má za to, že transponovanie smernice bolo správne. Takýto výklad nespĺňa požiadavky únieového práva, je len formálny a nedosahuje sa ním Smernicou požadovaný výsledok – t.j. zabezpečenie 48 hodinového priemerného služobného času pre príslušníkov HaZZ Slovenskej republiky. Žalobca tvrdí, že takýto stav v súčasnom období neplatí: týždenný „súčet“ služobného času hasičov a nariadenej služobnej pohotovosti prekračuje 48 hodín týždenne, čím dochádza k porušeniu čl. 6 písmeno b) smernice 2003/88/ES na ujmu žalobcu. Žalovaný svoje tvrdenie o správnej transpozícii Smernice opiera iba o formálne premietnutie požiadaviek jej článku 2 ods. 1 do zákona č.315/2001, konštatuje, že citované ustanovenia zákona č.315/2001 Z.z (§85, §91, §92) ako aj ustanovenia článku 8 platnej kolektívnej zmluvy „plne transponujú článok 2 ods.1 Smernice“. Napriek tomuto tvrdeniu je praktickým dôsledkom aplikácie zákona č. 315/2001 Z.z. výsledok, ktorý negarantuje 48 hodinový týždenný pracovný čas pre členov Hasičského zboru SR.

3.5 Vo vzťahu ku námietke o služobnej pohotovosti hasičov a ich služobnej dobe poukázal na to, že žiadne ustanovenie Zákona o hasičskom zbore nestanovuje, že služobná pohotovosť hasičov v mieste výkonu služby je považovaná za súčasť ich týždenného služobného času. V tomto smere sa Zákon o hasičskom zbore ako právna úprava *lex specialis* odlišuje od §96 Zákonníka práce, ktorý zohľadňuje uvedenú Smernicu ES a na ňu nadväzujúcu judikatúru ESD, ktorú skutočnosť výslovne potvrdzuje vo svojom odseku 2. Zákonník práce sa však v otázke právnej kvalifikácie pohotovosti na príslušníkov hasičského zboru nevzťahuje. Skutočnosť, že podľa Zákona o hasičskom zbore pracovnú pohotovosť hasičov zákonodarca nequalifikuje ako súčasť ich služobného času tiež výslovne potvrdzujú jeho viaceré ustanovenia (napr. §85, §86 ods.2, §92...). Z týchto ustanovení vyplýva, že služobná pohotovosť podľa Zákona o hasičskom zbore sa nepovažuje za súčasť týždenného služobného času jeho príslušníkov, keďže „bezprostredne nadväzuje na vykonávanie štátnej služby“ a začína až po skončení výkonu štátnej služby v služobnom čase.“ Ustanovenie §92 zákona o HaZZ (Služobná pohotovosť v štátnej službe príslušníkov) výslovne potvrdzuje, že služobný úrad môže nariadiť alebo s dohodnúť s pracovníkom, aby sa mimo rámca rozvrhu služobného času a po vopred určený rozvrhnutý služobný čas „zdržoval po určený čas na určitom mieste a bol pripravený na to, že bude povolaný na vykonávanie štátnej služby, ide o služobnú pohotovosť v štátnej službe“ (§92 ods.1 Zákona). Takto nariadená služobná pohotovosť preto nie je výkonom štátnej služby, pretože odráža len stav pripravenosti pracovníka na eventuálne vykonanie štátnej služby v prípade, že k nej bude povolaný. §122 zákona o HaZZ potom spresňuje, že ak počas doby trvania služobnej pohotovosti došlo k vykonaniu štátnej služby „takéto vykonanie štátnej služby je štátnou službou nadčas“ (ods.2) a §91 ods.1 zákona o HaZZ tiež uvádza, že „štátnou službou nadčas je aj služba, ktorú príslušník vykonáva počas určenej služobnej pohotovosti podľa §92 ods.2“. Smernica 2003/88/ES neupravuje žiadnu „prechodnú“ kategóriu medzi pracovným časom a časom odpočinku (C-437/05, Vorel, bod 25, C-258/10, bod 43) ako zákon č. 315/2001 Z.z. vo forme služobnej pohotovosti hasiča na pracovisku. V dôsledku toho by bolo požiadavke Smernice možné vyhovieť len vtedy, ak by sa pracovná pohotovosť hasiča na pracovisku považovala za súčasť jeho pracovného času, čo však zákon č. 315/2001 nestanovuje. Po takto definovanom pracovnom čase má hasič právo na odpočinok (článok 2 ods.1 a 2 Smernice). Označené ustanovenia zákona č.315/2001 Z.z. žalovaným (§85 a nasl.) sa preto ocitli v rozpore aj s definíciou pracovného času podľa článku 1.2 ods.1 Smernice 2003/88/ES, podľa ktorej „Pracovný čas je akýkoľvek čas, počas ktorého pracovník pracuje podľa pokynov zamestnávateľa a vykonáva svoju činnosť alebo povinnosti v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi a/alebo praxou“ (ods.1) v dôsledku čoho „čas odpočinku je akýkoľvek čas ktorý nie je pracovným časom“(ods.2). Žalobca tvrdí, že keď služobná pohotovosť hasiča nie je považovaná za súčasť jeho služobného času, spolu s rozvrhnutým týždenným služobným časom pravidelne prekračuje dovolený limit 48 hodín požadovaný článkom 6 písmeno b) Smernice 2003/88/ES.

3.6 To, že pracovnú pohotovosť hasiča na pracovisku je potrebné považovať za súčasť jeho pracovnej doby, potvrdzuje aj judikatúra ESD. V prípadoch hasičov a lekárov skúmal Súdny dvor Európskej únie otázku, či do rozsahu týždenného pracovného času možno zaradiť aj stav pracovnej pohotovosti pracovníkov v uvedených oblastiach. Vo veci C-429/09 G. Fuß, týkajúcej sa pracovnej doby a právneho režimu pohotovosti u nemeckých hasičov ESD uviedol, že pracovný čas, zodpovedajúci pracovnej pohotovosti a pohotovostnej službe, počas ktorých je dotknutý pracovník fyzicky prítomný na pracovisku, je súčasťou pojmu „pracovný čas“ v zmysle Smernice 2003/88/ES. V dôsledku toho právo Únie bráni vnútroštátnej právnej úprave stanovujúcej priemerný pracovný čas, ktorý vzhľadom na to, že zahŕňa obdobia pracovnej pohotovosti a pohotovostnej služby prekračuje týždennú hranicu, upravenú v článku 6 písmeno b) uvedenej smernice (bod 55 Rozsudku ESD C-429/09 z 25.11.2010). Vo veci C-437/05 J. Vorel, týkajúcej sa pracovnej pohotovosti lekárov na pracovisku, Súdny dvor uviedol, že, „...pracovná

pohotovosť, ktorú pracovník vykonáva v režime fyzickej prítomnosti v zariadení zamestnávateľa, sa musí považovať ako celok za „pracovný čas“ v zmysle smernice 93/104/ES nezávisle od toho, akú prácu dotknutá osoba skutočne vykonala v priebehu pracovnej pohotovosti“. (bod 27 Rozsudku ESD vo veci C-437/05 z 11.01.2007). Vo veci, týkajúcej sa právneho posúdenia režimu pohotovosti lekárskeho záchranára (C-397/01, Pfeiffer) ESD uviedol, že „...časy pracovnej pohotovosti na pracovisku treba v celom rozsahu zahrnúť do výpočtu maximálneho denného alebo týždenného pracovného času“ (bod 95 Rozsudku ESD C-397/02 z 05.10.2004). Z uvedeného je zrejmé, že podľa ESD je rozhodujúcim faktorom pre posúdenie, či sú naplnené charakteristické znaky pojmu pracovný čas v pohotovostnej službe, ktorú pracovník skutočne vykonáva na svojom pracovisku skutočnosť, že je povinný byť fyzicky prítomný na mieste určenom zamestnávateľom a byť mu k dispozícii, aby v prípade potreby mohol okamžite poskytnúť primerané služby. Preto je tieto povinnosti potrebné považovať za výkon pracovnej činnosti pracovníka; kvalifikácia pracovného času ako doby prítomnosti zamestnanca na pracovisku nemôže závisieť od intenzity činnosti pracovníka, ale vyplýva výhradne z jeho povinnosti byť k dispozícii zamestnávateľovi. (Rozsudok ESD C-14/04, Dellas, bod 48, 58). V nadväznosti na túto rozhodovaciu činnosť ESD sa pracovná pohotovosť na pracovisku považuje za pracovný čas, pretože zamestnanec je k dispozícii zamestnávateľovi a pracovnú pohotovosť na pracovisku nemožno považovať za čas odpočinku.

3.7 Z pohľadu citovaných smerníc EU/ES ako aj judikatúry ESD žalobca konštatoval, že Slovenská republika do Zákona o hasičskom zbore neprebrala ustanovenia smernice č.2003/88/ES, pretože pracovnú pohotovosť jeho príslušníkov nepovažuje za súčasť ich týždennej služobnej doby a ani ich neodmeňuje spôsobom určeným pre výkon služobnej činnosti v služobnej dobe (služobný plat). Uvedené pochybenie nemá len abstraktný význam, pretože podľa práva Únie takáto situácia príslušníkom hasičského zboru spôsobuje škodu, náhrady ktorej sa môžu domáhať pred vnútroštátnymi súdmi. Jej podstata spočíva v tom, že v prípade posúdenia pracovnej pohotovosti ako súčasť týždennej služobnej doby hasičov bude ich týždenná služobná doba prekračovaná, čím dochádza k porušeniu článku 6 písmeno b) Smernice 2003/88/ES. Prekračovanie týždennej služobnej doby hasičov v dôsledku toho, že ich pohotovosť nebola považovaná za jej súčasť (hoci tak podľa práva EÚ mala byť Slovenskou republikou takto kvalifikovaná), zakladá porušenie článku 6 písmeno b) Smernice 2003/88 ES a zakladá zodpovednosť Slovenskej republiky za náhradu takto spôsobenej škody. Je tomu tak preto, že povinnosť na náhradu škody platí v prípade každého porušenia práva Únie členským štátom bez ohľadu na verejný orgán, ktorý sa tohto porušenia dopustil a bez ohľadu na to, aký verejný orgán má podľa práva dotknutého členského štátu v zásade povinnosť túto škodu nahradiť (Rozsudok ESD vo veci C-429/09 G.Fuß, bod 45).

3.8 Žalobca ďalej poukázal na to, že náhrada škody členským štátom, spôsobená jednotlivcom porušením ich práva, musí byť primeraná vzniknutej škode. V prípade neexistencie ustanovení práva Únie v danej oblasti je na vnútroštátnom práve dotknutého členského štátu, aby pri rešpektovaní zásad rovnocennosti a efektivity určilo, či škoda vzniknutá pracovníkovi, ktorý odpracoval priemerný týždenný pracovný čas, presahujúci priemerný týždenný pracovný čas, stanovený v článku 6 písm. b) smernice 2003/88 v dôsledku porušenia právnej normy Únie, mu bude uhradená udelením dodatočného náhradného voľna alebo finančným odškodnením, a jednak definovalo pravidlá, týkajúce sa spôsobu výpočtu tejto náhrady.

3.9 Smernica neobsahuje ustanovenia, upravujúce proces náhrady škody vzniknutej porušením jej ustanovení a ani stanovenia jej výšky; aj rozsudky ESD sa obmedzujú len na formulovanie zásad, ktoré treba rešpektovať pred súdnymi orgánmi členských štátov v konaniach o náhradu škody, vzniknutej jednotlivcom v dôsledku porušenia ich práv, garantovaných právnym poriadkom EÚ. Náhrady škody má byť primeraná, aby mohla zabezpečiť skutočnú ochranu únieových práv (rozsudok vo veci C-46/93, Brasserie du Pêcheur, bod 82, 95; rozsudok ESD C-524/04, Test Claimants, bod 123).

3.10 Podľa judikatúry ESD, týkajúcej sa priamo škôd, vznikajúcich hasičom pre nerešpektovanie 48 hodinovej pracovnej doby podľa Smernice 2003/88/ES, treba pod škodou rozumieť „škodu, ktorá vznikla žalobcovi v dôsledku straty času odpočinku, na ktorý by mal nárok, ak by bol maximálny týždenný pracovný čas upravený článkom 6 písmeno b) Smernice 2003/88/ES rešpektovaný“ (bod 59 rozsudku ESD vo veci C 429/09 G.Fuß). V tejto súvislosti uvádza článok 2 bod 5 Preambuly Smernice č. 2003/88/ES, že pojem „odpočinok“ znamená, že pracovníci by mali mať primeraný čas odpočinku, trvanie ktorého sa musí vyjadriť v jednotkách času. Pracovníkom spoločenstva sa musí poskytnúť minimálny denný, týždenný a ročný čas odpočinku a primerané prestávky v práci. V tejto súvislosti je tiež potrebné zaviesť maximálnu hranicu týždenného pracovného času.

3.11 V okolnostiach prípadu žalobcu preto treba za primeraný odpočinok v zmysle smernice považovať taký, ktorý by mal nasledovať po 48 hodinovej týždennej pracovnej dobe, zahrňujúcej jeho služobnú

pohotovosť na pracovisku. Dlhodobé nerešpektovanie takto určeného únieového týždenného pracovného času podľa Smernice 2003/88/ES sa tiež môže prejavíť v rámci osobnostnej sféry fyzických osôb, predovšetkým vo vzťahu k ochrane ich práva na zdravie (na jeho úroveň a kvalitu) a tiež na ich celkovú fyzickú a/alebo morálnu integritu. Preambula prvej smernice Rady 93/104/ES (z 23.11.1993), ktorá sa týka niektorých aspektov organizácie pracovnej doby, v tejto súvislosti zdôrazňuje, že „v záujme zaistenia bezpečnosti a zdravia pracovníkov spoločenstva im musí byť poskytnutá minimálna denná, týždenná a ročná doba odpočinku a primerané prestávky v práci. V tejto súvislosti je tiež potrebné zaviesť maximálnu hranicu týždenného pracovného času“. Preambula platnej Smernice 2003/88/ES o niektorých aspektoch organizácie pracovného času okrem potvrdenia uvedeného záväzku členských štátov tiež špecifikuje, že „dlhé doby nočnej práce môžu poškodiť zdravie pracovníkov a ohroziť bezpečnosť na pracovisku“ a tiež, že „treba obmedziť trvanie nočnej práce vrátane nadčasov...“ (body 7 a 8 Preambuly). Odpočinok pracovníka by mal byť dostatočne dlhý a nepretržitý, aby sa zabezpečilo, že v dôsledku vyčerpania alebo iného nepravidelného rozvrhnutia práce nespôsobia úraz ani sebe ani spolupracovníkom alebo iným osobám a že si ani krátkodobo ani dlhodobo nepoškodia zdravie.“ V dobe, po ktorú je hasič z dôvodu pracovnej pohotovosti nútený stráviť čas na pracovisku nad 48 hodinový týždenný pracovný čas, nemôže voľne disponovať so svojim časom, venovať sa sebe, rodine, oddychovať, regenerovať svoje sily atď., t.j. nemôže využívať tento čas pre seba a reálne napĺňať právo na odpočinok, zotavenie a nutnú regeneráciu. Iba dodržiavanie denného a týždenného odpočinku poskytuje skutočnú záruku ochrany zdravia zamestnancov. V širšom kontexte je takáto prax tiež v rozpore s politikou EÚ, cieľom ktorej je zosúladiť pracovný a rodinný život zamestnancov tiež prostriedkami rozumnej organizácie pracovného času.

3.12 Analýza slovenského právneho poriadku potvrdzuje neexistenciu osobitnej právnej úpravy, obsahujúcej náležitosti konania o náhradu škody, spôsobenej porušením únieových práv jednotlivcov a ani pravidiel, použitím ktorých by sa dalo dospieť k stanoveniu výšky náhrady. V dôsledku toho a vychádzajúc z povahy škody, ktorá má nemajetkovú povahu (škoda vzniknutá v dôsledku straty času odpočinku, na ktorý by mal žalobca nárok v prípade rešpektovania jeho 48 hodinovej týždennej pracovnej doby), ako aj z podmienok jej uplatnenia, je v slovenskom právnom poriadku možno použiť pravidlá, týkajúce sa náhrady nemajetkovej ujmy fyzickej osobe podľa §§ 11-13 Občianskeho zákonníka, pretože tieto ustanovenia upravujú vzťahy obsahom aj účelom najbližšie k náhrade škody žalobcu v dôsledku porušenia jeho únieového práva. Aj únieové právo uznáva, že v dôsledku jeho porušenia môže dôjsť u poškodenej osoby k náhrade nemateriálnej ujmy (článok 82 Nariadenia EÚ č. 2016/679). Aj slovenský zákonodarca uznal, že pri porušení únieového práva Slovenskou republikou môže dôjsť k náhrade nemateriálnej ujmy v peniazoch (§17 zákona č. 514/2003 Z.z. o zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci). Uvedené ustanovenie súčasne upravuje náležitosti a podmienky uplatnenia nemateriálnej ujmy vrátane celkovej výšky. V dôsledku toho (a berúc do úvahy citovanú judikatúru ESD) možno nárok na náhradu takto vzniknutej škody podľa únieového práva posúdiť ako nemajetkovú ujmu v zmysle slovenského práva, k náhrade ktorej dochádza v peniazoch. Zákonnú možnosť jej úhrady v peniazoch umožňuje §13 ods.2 OZ, pretože ju nepodmieňuje výlučne situáciami zníženia dôstojnosti fyzickej osoby v značnej miere alebo jej vážnosti v spoločnosti („najmä“). Ustanovenie §13 ods.2 OZ totiž uvádza prípady, kedy je možné s ohľadom na intenzitu zásahu priznať náhradu nemajetkovú ujmu v peniazoch len demonštratívne. Nemožno preto túto možnosť spájať iba so zásahmi proti dôstojnosti fyzickej osoby a jej vážnosti v spoločnosti (Rozsudok NS ČR 30Cdo 2304/99). Ide konkrétne o článok 4 ods.3 písmeno e) zákona č. 514/2003 Z.z., podľa ktorého nastupuje zodpovednosť štátu, pokiaľ „e) ministerstvo alebo iný ústredný orgán štátnej správy, ak v dôsledku nesprávneho prebratia smernice Európskej únie alebo ak v dôsledku nedodržania lehoty, určenej na jej prebratie vznikla škoda pri výkone verejnej moci v oblasti štátnej správy, ktorá patrí do pôsobnosti tohto ministerstva alebo tohto ústredného orgánu štátnej správy“. Takýto postup zakladá porušenie práva Európskej únie podľa článku 4 ods.3 Konsolidovaného znenia zmluvy o EU zo 07.02.1992, keďže „Členské štáty prijímú všetky opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili plnenie záväzkov, vyplývajúcich zo zmlúv alebo z aktov inštitúcií únie“. Podmienky uplatnenia vnútroštátnej zodpovednosti, spôsobenej zásahom do osobnosti fyzickej osoby podľa OZ sú v zásade identické s tými, ktoré sú obsiahnuté v režime únieovej zodpovednosti, keďže sa rovnako predpokladá existencia zásahu, spôsobilého objektívne vyvolať nemajetkovú ujmu, ďalej že musí ísť o zásah neoprávnený (t.j. zásah, ktorý je v rozpore s objektívnym právom) a napokon, že musí existovať príčinná súvislosť medzi uvedenými podmienkami. Povaha konania o náhradu nemajetkovej ujmy súčasne spĺňa požiadavky zásad únieového práva na rovnocennosť (ekvivalenciu) s prihliadnutím na náhrady poskytované vnútroštátnymi súdmi v rámci sťažností alebo podobných žalôb, opierajúcich sa o vnútroštátne právo, ako aj efektivity, pretože nejde o konanie, ktoré by prakticky znemožňovalo alebo

nadmerne sťažovalo získanie náhrady nemajetkovej ujmy za porušenie únieového práva jednotlivca pred slovenským súdom. Vzhľadom na procesnú absenciu ako únieovej tak aj špeciálnej vnútroštátnej právnej úpravy by sa mal postup súdu v konaní o náhradu škody spôsobenej žalobcovi porušením únieového práva spravovať existujúcimi vnútroštátnymi pravidlami, t.j. že súd priznáva peňažnú náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch (vrátane jej konkrétnej výšky) na základe vlastnej úvahy a pri zohľadnení všetkých okolností prípadu. Do úvahy treba brať primeranosť takto poskytovanej náhrady, ktorou sa má zabezpečiť účinné zmiernenie vzniknutej nemajetkovej ujmy.

3.13 Žalobca nesúhlasil s námietkou odvolateľa, že neboli splnené podmienky pre uplatnenie nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa §13 ods. 2 Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorého možno žiadať peňažné odškodnenie len vtedy, ak nie je postačujúce zadosťučinenie podľa §13 ods. 1 OZ a neoprávneným zásahom bola v značnej miere znížená dôstojnosť, resp. vážnosť žalobcu v spoločnosti. So zreteľom na povahu osobnostného práva, ktoré bolo v danom prípade porušené (právo na ochranu zdravia a právo na súkromie) a jeho okolnosti nemožno podľa žalobcu podmieňovať možnosť uplatnenia peňažnej satisfakcie požadovaním následku, ktorým je zníženie dôstojnosti, resp. vážnosti žalobcu v spoločnosti. Občianskoprávne prostriedky ochrany osobnosti, uvedené v §13 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka sú uvedené len príkladom, právna úprava nevylučuje, aby fyzická osoba použila aj iné prostriedky ochrany. Z ustanovenia §13 ods. 1 Občianskeho zákonníka vyplýva, že fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov, aby boli odstránené následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadosťučinenie, pričom týmto zadosťučinením sa rozumie morálna satisfakcia. Peňažná satisfakcia prichádza do úvahy tam, kde by sa satisfakcia podľa §13 ods. 1 OZ nejavila ako postačujúca. Vychádzajúc z povahy porušeného práva a okolností, za ktorých k porušeniu došlo (t.j. žalovaný ako členský štát Únie neprijal opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie požiadavky, aby nebola prekročená maximálna hranica priemerného týždenného pracovného času podľa článku 6 písm. b) smernice 2003/88/ES) je dôvodný záver, že žaloba na upustenie od neoprávneného zásahu ani žaloba na odstránenie trvajúcich následkov nie je na mieste vzhľadom na subjekt zodpovednosti za neoprávnený zásah (štát). Rovnako neprichádza do úvahy ani morálna satisfakcia, ktorou sa podľa súdnej praxe rozumie predovšetkým ospravedlnenie, odvolanie výrokov a podobne. Aj z formulácie §13 ods. 2 OZ vyplýva, že zníženie dôstojnosti a vážnosti fyzickej osoby v spoločnosti je len príkladom, kedy fyzickej osobe môže vzniknúť právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

3.14 Za rozpornú s judikatúrou SD EÚ označil odvoláciu argumentáciu žalovaného, že medzi porušením práva Únie a vznikom škody žalobcu nie je príčinná súvislosť, keď žalobca neupozornil svojho zamestnávateľa na porušovanie jeho práv a nepožiadal ho o náhradu škody (t.j. nevyvinul primerané úsilie na zamedzenie vzniku škody). Na postavenie žalobcu ako príslušníka Hasičského a záchranného zboru sa vzťahuje judikatúra SD EÚ (C-429/09 a C-445/06), z ktorej vyplýva, že by bolo v rozpore so zásadou efektivity uložiť poškodeným osobám povinnosť systematicky využívať všetky právne prostriedky, ktoré sú im k dispozícii, keď by to spôsobilo nadmerné ťažkosti alebo by to od nich nebolo možné rozumne vyžadovať. Podľa názoru SD EÚ by bol výkon práv priznaných jednotlivcom priamo uplatniteľnými ustanoveniami práva Únie znemožnený alebo nadmerne sťažený, ak by sa od žalobcov ako slabšej strany v pracovnoprávných vzťahoch vyžadovalo najprv uplatniť svoje práva voči zamestnávateľovi. Znamenalo by to aj spochybnenie práva na náhradu škody, ktoré má základ v právnom poriadku Únie a povinnosti členských štátov zabezpečiť jeho dodržiavanie. Článok 6 písm. b) smernice 2003/88/ES teda nevyžaduje, aby dotknutí pracovníci požiadali svojho zamestnávateľa o dodržiavanie minimálnych požiadaviek upravených týmto ustanovením. Predpoklady zodpovednosti žalovaného za škodu vzniknutú žalobcovi boli splnené.

3.15 Žalobca sa nestotožnil ani s názorom žalovaného v odvolaní o potrebe porovnať výšku priznávanej nemajetkovej ujmy s náhradou, priznávanou obetiam trestných činov. V tejto súvislosti poukázal na ustálenú rozhodovaciu prax odvolacieho súdu - Krajského súdu v Banskej Bystrici, ktorý k stanoveniu výšky nemajetkovej ujmy v skutkovo obdobných veciach vo svojich rozsudkoch uvádza, že „vzhľadom na špecifickosť zásahu do osobnosti žalobcu v dôsledku porušenia práva únie a trvanie zásahu nie je dobre možné porovnanie s inými obdobnými prípadmi zásahov (napr. v prípade zásahov do osobnosti neoprávnenou kritikou, resp. usmrtením člena rodiny ide o rozdielne skutkové okolnosti)“ - bod 6.11 rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici, sp.zn. 17Co/71/2022 z 26.10.2022, bod 24. rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici, sp.zn. 17Co/78/2022 z 23.11.2022, bod 24. rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici, sp.zn. 17Co/77/2022 zo dňa 23.11.2022).

3.16 Žalobca navrhol odvolaciemu súdu rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny potvrdiť a priznať žalobcovi náhradu trov odvolacieho konania.

4. Žalovaný vo vyjadrení k vyjadreniu žalobcu (replike) v plnom rozsahu zotrval na svojom odvolaní a vyjadreniach v spore.

5. Žalobca vo vyjadrení k vyjadreniu žalovaného (duplike) zotrval na svojom vyjadrení k odvolaniu v celom rozsahu; žalovaný neuviedol žiadne nové skutočnosti, na ktoré by mal žalobca osobitne reagovať.

6. Ďalšie vyjadrenia vo veci podané neboli.

7. Krajský súd, ako súd funkčne príslušný na rozhodnutie o odvolaní podľa §34 C.s.p., vec preskúmal bez potreby nariadenia odvolacieho pojednávania podľa §385 ods.1 C.s.p. len v rozsahu odvolania žalovaného podľa §379 C.s.p. z dôvodov vymedzených v odvolaní podľa §380 ods.1 C.s.p. a rozsudok súdu prvej inštancie podľa §387 ods.1,2 C.s.p. ako vecne a právne správny v odvolaní napadnutých výrokoch I. a III. potvrdil.

8. V zmysle §387 ods.1,2 C.s.p., odvolací súd rozhodnutie súdu prvej inštancie potvrdí, ak je vo výroku vecne správne. Ak sa odvolací súd v celom rozsahu stotožňuje s odôvodnením napadnutého rozhodnutia, môže sa v odôvodnení obmedziť len na skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia, prípadne doplniť na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia ďalšie dôvody.

9. Odvolací súd preskúmal všetky podstatné odvolacie námietky žalovaného ako aj predchádzajúce konanie spolu s napadnutým rozhodnutím súdu prvej inštancie. Okresný súd dospel ku správnym skutkovým zisteniam, na ktoré aplikoval správne ustanovenia právneho predpisu a súčasne vec správne právne posúdil; vykonal dostatočné dokazovanie na zistenie skutkového stavu a tento zistil úplne a správne. Rozhodnutie odôvodnil v súlade s §220 ods.2 C.s.p. Považujúc odvolanie žalovaného za nedôvodné, odvolací súd sa s odôvodnením napadnutého rozhodnutia stotožňuje, a na doplnenie správnosti jeho dôvodov uvádza:

10. Odvolací súd súhlasí s názorom súdu prvej inštancie, že žaloba je dôvodná do základu aj výšky.

10.1 Vzhľadom na odvolacie námietky žalovaného krajský súd považuje za potrebné uviesť, že súd prvej inštancie mal právomoc na prejednanie tohto sporu. Súdny prejednáva a rozhoduje súkromnoprávne spory a iné súkromnoprávne veci, ak ich podľa zákona neprejednáva a nerozhoduje iné orgány (§3 ods. 1 C.s.p.). Spor o náhradu škody, spôsobenej jednotlivcovi porušením práva únie v dôsledku nesprávneho prebratia (transpozície) smernice do vnútroštátneho právneho poriadku možno zaradiť medzi súkromnoprávne spory. Je bez právneho významu skutočnosť, že žalovaný v takomto spore je štát, pretože štát môže byť účastníkom občianskoprávných vzťahov a v takom prípade je podľa §21 OZ právnickou osobou. Z judikatúry súdneho dvora jednoznačne vyplýva, že spory o náhradu škody, spôsobenej porušením práva únie medzi jednotlivcom a štátom, majú rozhodovať príslušné vnútroštátne sudy. Ak jedným z predpokladov zodpovednosti žalovaného za škodu žalobcovi spôsobenú porušením práva únie je „dostatočne závažné porušenie právnej normy únie, ktorej cieľom je priznanie práv jednotlivcom“, súd prvej inštancie bol v rámci svojej právomoci v prejednávanom spore oprávnený a povinný skúmať, či zo strany žalovaného došlo k tvrdenému porušeniu práva únie pri preberaní smernice 2003/88/ES do právneho poriadku Slovenskej republiky (zákona č. 315/2001 Z.z.), to znamená skúmať, či zákon o HaZZ zodpovedá cieľom článku 6 písm. b) smernice. Bez posúdenia tejto otázky by nebolo možné rozhodnúť prejednávaný spor. Žalovaný nedôvodne vytýkal v odvolaní chýbajúcu právomoc súdu posudzovať súlad zákona o HaZZ so smernicou.

10.2 Súd prvej inštancie dospel k správnejmu záveru, že cieľ článku 6 písm. b) smernice (t.j. neprekročenie priemerného týždenného pracovného času pracovníka v rozsahu 48 hodín vrátane nadčasov) nebol v prípade zákona o HaZZ naplnený. Vo všeobecnosti platí, že smernica ako špecifický prameň práva únie vyžaduje od členských štátov, aby dosiahli cieľ sledovaný smernicou prijatím transpozíčných opatrení vo svojom právnom poriadku. Na tento účel musia byť ustanovenia smernice prebraté tak, aby bola ich záväznosť nespochybniteľná, aby sa zachovala ich konkrétnosť, presnosť a jasnosť a aby sa prebratím smernice do vnútroštátneho práva dosiahol stav, ktorý je v súlade s účelom sledovaným smernicou a zaručuje jej úplnú účinnosť v členskom štáte. Z hľadiska prejednávaného sporu článok 6 písm. b) smernice jednoznačne stanovuje, že priemerný pracovný čas pre každé obdobie siedmich dní vrátane nadčasov neprekročí 48 hodín; žalovaný prebral smernicu 2003/88/ES do zákona č. 315/2001 Z.z. Podľa §85 ods. 1 zákona o HaZZ služobný čas príslušníka je časový úsek, v ktorom príslušník vykonáva štátnu službu a je k dispozícii služobnému úradu. Podľa

§85 ods. 2 prvá veta citovaného zákona služobný čas príslušníka je 40 hodín týždenne. Podľa §86 ods. 1,2 zákona č. 315/2001 Z.z. služobný čas príslušníkov môže byť rozvrhnutý nerovnomerne; nerovnomerne rozvrhnutý služobný čas príslušníkov je rozvrhnutý na obdobie šiestich mesiacov; pri nerovnomernom rozvrhnutí nesmie byť dĺžka služobného času v jednotlivých služobných dňoch vyššia ako 18 hodín; celková dĺžka vykonávania štátnej služby a na ňu bezprostredne nadväzujúcej určenej služobnej pohotovosti v mieste vykonávania štátnej služby je najviac 24 hodín v služobnom dni. Služobný úrad určuje príslušníkovi služobnú pohotovosť v štátnej službe v mieste vykonávania štátnej služby, ktorá bezprostredne nadväzuje na vykonávanie štátnej služby podľa §86 ods. 2 v rámci rozvrhnutia služobného času (§92 ods. 1). Z uvedených zákonných ustanovení vyplýva, že zákon oddeľuje vykonávanie štátnej služby príslušníka HaZZ v rámci služobného času a vykonávanie štátnej služby príslušníka HaZZ v rámci určenej služobnej pohotovosti, pretože služobná pohotovosť príslušníka HaZZ bezprostredne nadväzuje na jeho služobný čas. Výsledkom uvedenej úpravy je záver, že hoci v oboch prípadoch ide o výkon štátnej služby, služobná pohotovosť sa nezapočítava do služobného času príslušníka Hasičského a záchranného zboru. Smernica 2003/88/ES v článku 2 bod 1,2 ustanovuje, že pracovný čas predstavuje akýkoľvek čas, počas ktorého pracovník pracuje podľa pokynov zamestnávateľa a vykonáva svoju činnosť alebo povinnosti v súlade s vnútroštátnymi predpismi a (alebo) praxou a čas odpočinku je akýkoľvek čas, ktorý nie je pracovným časom. Z uvedeného vyplýva, že čas určenej služobnej pohotovosti príslušníka HaZZ má byť súčasťou služobného času, pretože nejde o čas odpočinku. Zákon č. 315/2001 Z.z. tak jednoznačne v rozpore so smernicou 2003/88/ES zo služobného (pracovného) času príslušníka HaZZ vyčleňuje čas určenej služobnej pohotovosti. Smernica 2003/88/ES pritom neumožňuje, aby členské štáty ponechali v platnosti alebo prijali inú definíciu pojmu „pracovný čas“, ako je definícia uvedená v smernici. Posudzované ustanovenia zákona o HaZZ §85 ods. 1,2, §86 ods. 1,2 a §92 ods. 1 boli prakticky v totožnom znení súčasťou zákona č. 315/2001 Z.z. v pôvodne prijatom znení, účinnom od 01.04.2002. Po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie dňa 01.05.2004 došlo k zmene uvedených ustanovení zákonom č. 82/2009 Z.z. s účinnosťou od 01.04.2009, kedy sa v ustanovení §86 ods. 1 zákona č. 315/2001 Z.z. zakotvilo, že nerovnomerne rozvrhnutý služobný čas príslušníkov je rozvrhnutý na obdobie štyroch mesiacov (z pôvodného rozvrhnutia na obdobie celého kalendárneho roka) a v ustanovení §92 zákona č. 315/2001 Z.z. sa rozčlenil výkon služobnej pohotovosti na služobnú pohotovosť, ktorá bezprostredne nadväzuje na služobný čas (§92 ods. 1) a služobnú pohotovosť mimo rozvrhnutia služobného času (§92 ods. 2). Podľa dôvodovej správy k zákonu č. 82/2009 Z.z. dôvodom úpravy malo byť zosúladenie s právom Únie.

10.3 Ku ďalšej zmene uvedených ustanovení došlo zákonom č. 400/2011 Z.z. s účinnosťou od 01.01.2012, kedy sa v §86 ods. 1 zákona č. 315/2001 Z.z. zakotvilo, že nerovnomerne rozvrhnutý služobný čas príslušníkov je rozvrhnutý na obdobie šiestich mesiacov (z dôvodovej správy k zákonu č. 400/2011 Z.z. nevyplýva dôvod tejto zmeny). Z toho vyplýva záver, že žalovaný v rámci preberania smernice 2003/88/ES po vstupe do Európskej únie nezohľadnil skutočnosť, že pracovná (služobná) pohotovosť predstavuje pracovný (služobný) čas pracovníka. Neobstojí preto tvrdenie žalovaného, že nebolo preukázané nesprávne prebratie (transpozícia) smernice 2003/88/ES, resp. že žiadne ustanovenie zákona č. 315/2001 Z.z. nie je v rozpore so smernicou 2003/88/ES.

11. Ako nedôvodnú vyhodnotil odvolací súd aj argumentáciu žalovaného, v rámci ktorej poukazoval na rozdiel medzi prebratím smernice 2003/88/ES na jednej strane a aplikáciou smernice 2003/88/ES na strane druhej s tým, že na aplikácii smernice 2003/88/ES sa nepodieľa. Hoci sa súd prvej inštancie touto otázkou osobitne nezaoberal, vzhľadom na odvolaciu námietku žalovaného považuje krajský súd za potrebné uviesť, že skutočnosť, že žalovaný sa priamo nepodieľa na aplikácii smernice 2003/88/ES, resp. zákona č. 315/2001 Z.z. vo vzťahu k žalobcovi, je z hľadiska prejednávaneho sporu bez právneho významu, pretože v zmysle článku 29 smernice 2003/88/ES je táto smernica adresovaná členským štátom únie; žalovaný ako členský štát a adresát smernice 2003/88/ES po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie je zodpovedný za prijatie všetkých opatrení legislatívnej aj faktickej povahy s cieľom dosiahnutia účelu smernice. V prípade nesplnenia tejto povinnosti je štát (žalovaný) zodpovedný aj za nesprávnu aplikáciu smernice, pokiaľ k nesprávnej aplikácii smernice došlo v dôsledku jej nesprávneho prebratia do právneho poriadku. Keďže smernica 2003/88/ES je určená žalovanému (štátu), ktorý zodpovedá za jej správne prebratie, v konaní o náhradu škody, spôsobenej nesprávnym prebratím smernice do právneho poriadku je pasívne vecne legitimovaný žalovaný (štát). Obrana žalovaného v spore nedostatkom pasívnej legitimácie je bezpredmetná.

12. Súd prvej inštancie dospel k správne záveru, že smernica 2003/88/ES sa vzťahuje aj na žalobcu ako príslušníka HaZZ. Žalovaný nedôvodne namietal, že v prípade žalobcu nejde o mestského hasiča

ako vo veci C-429/09, resp. že smernica 2003/88/ES sa na žalobcu nevzťahuje v plnom rozsahu, pretože to neumožňuje charakter vykonávaných činností a rozvrh služobného času, keďže činnosť žalobcu patrí medzi odvetvia a činnosti, ktoré zahŕňajú určité osobitné činnosti služieb civilnej ochrany. Súd prvej inštancie popri znení smernice správne pri rozhodovaní vychádzal aj z príslušnej judikatúry súdneho dvora EÚ, pretože súd je povinný plne uplatňovať výklad práva Únie, ktorý podal súdny dvor (rozsudok C-261/21 zo dňa 07.07.2022). Obrana žalovaného je založená na všeobecnej polemike so závermi súdu prvej inštancie bez dopadu na závažnosť rozhodnutí súdneho dvora, od ktorých niet dôvod ani možnosť sa odchýliť vzhľadom na obdobné skutkové okolnosti prípadu. Súdny dvor rozhodol, že článok 6 písm. b) smernice 2003/88/ES má priamy účinok, teda priznáva jednotlivcom práva, ktoré môžu uplatniť priamo v konaní pred vnútroštátnymi súdmi; tiež rozhodol, že smernica 2003/88/ES sa má uplatniť na činnosti hasičského zboru, aj keď sú vykonávané zásahovými silami v teréne a nezáleží na tom, či sú zamerané na boj proti požiarom alebo na poskytnutie pomoci iným osobám, ak sú vykonávané za obvyklých podmienok v súlade s poslaním im zvereným a to aj vtedy, keď zásahy, ku ktorým môžu tieto činnosti viesť, sú svojím charakterom nepredvídateľné a môžu vystaviť pracovníkov určitým rizikám. Na účely smernice 2003/88/ES nemôže byť pojem pracovníka vykladaný rôzne podľa vnútroštátnych právnych predpisov, ale má autonómny význam vlastný právu Únie, keď za pracovníka sa považuje každý, kto vykonáva skutočné a konkrétne činnosti pre zamestnávateľa a právna povaha pracovnoprávneho vzťahu z hľadiska vnútroštátneho práva nemôže mať nijaký dosah na postavenie pracovníka v zmysle práva Únie. Skutočnosť, či je niekto podľa vnútroštátneho práva profesionálny alebo dobrovoľný hasič nie je relevantná na účely charakteristiky pracovníka, na ktorého sa vzťahujú ustanovenia smernice 2003/88/ES (C-397/01 až C-403/01 vo veci Pfeiffer, body 52 a 55, C-429/09 vo veci Fuß, bod 27 až 30, C-518/15 vo veci Matzak).

12.1 Vzhľadom na uvedené je nedôvodná odvolacia námietka žalovaného o tom, že smernica 2003/88/ES sa nevzťahuje na žalobcu ako príslušníka HaZZ a bez právneho významu je aj fakt, či takýto príslušník plní svoje úlohy v pracovnom (služobnom) pomere ako hasič dobrovoľný, mestský alebo štátny. Článok 6 písm. b) smernice 2003/88/ES predstavuje v rozsahu, v akom ukladá členským štátom maximálnu hranicu priemerného týždenného pracovného času, ktorá musí byť ako minimálna požiadavka priznaná každému pracovníkovi, dôležité pravidlo sociálneho práva Únie, ktoré nemožno podrobiť akejkoľvek podmienke alebo akémukoľvek obmedzeniu, a ktoré jednotlivcom priznáva práva, ktorých sa môžu dovoliavať priamo pred vnútroštátnymi súdmi (C-429/09 vo veci Fuß, body 33 až 35). Členské štáty nemôžu jednostranne určiť rozsah pôsobnosti článku 6 písm. b) smernice 2003/88/ES tak, aby uplatnenie z neho plynúceho nároku viazali na nejakú podmienku alebo ho určitým spôsobom obmedzovali (C-397/01 vo veci Pfeiffer bod 99, C-429/09 vo veci Fuß, body 35 a 52). Súdny dvor tiež opakovane judikoval, že čas pracovnej pohotovosti na pracovisku je potrebné v celom rozsahu zahrnúť do výpočtu maximálneho denného alebo týždenného pracovného času (C-397/01 vo veci Pfeiffer, bod 95) a konštatoval, že pracovná pohotovosť, vykonávaná pracovníkom v režime fyzickej prítomnosti v zariadení zamestnávateľa, sa považuje ako celok za pracovný čas nezávisle od toho, akú prácu skutočne pracovník vykonáva (C-437/05 vo veci Vorel, bod 27). Osobitne v prípade hasičov súdny dvor potvrdil, že pracovný čas, zodpovedajúci pracovnej pohotovosti a pohotovostnej službe, počas ktorých je dotknutý pracovník fyzicky prítomný na pracovisku, je súčasťou pojmu pracovný čas a nesmie prekročiť maximálny týždenný pracovný čas, ustanovený smernicou 2003/88/ES (C-429/09 vo veci Fuß, C-52/04 vo veci Personalrat der Feuerwehr Hamburg). Keďže žalobca musí byť počas výkonu služobnej pohotovosti k dispozícii zamestnávateľovi na pracovisku, celý čas služobnej pohotovosti je potrebné započítať do pracovného času žalobcu. Bez vplyvu na porušenie článku 6 písm. b) smernice 2003/88/ES je preto aj skutočnosť, že za pracovnú pohotovosť je žalobcovi vyplácaná náhrada (§122 ods. 1 zákona č. 315/2001 Z.z.). Záver, že čas služobnej pohotovosti žalobcu je potrebné započítať do jeho pracovného času, vyplýva aj z aktuálnej judikatúry súdneho dvora, podľa ktorej, ak povaha a rozsah povinností a režim zodpovednosti, ktorý sa vzťahuje na pracovníka, vyžadujú jeho fyzickú prítomnosť na mieste výkonu práce, resp. povinnosť byť pre svojho zamestnávateľa k dispozícii a obmedzenia, uložené tomuto pracovníkovi počas doby pohotovosti sú takej povahy, že objektívne a veľmi významne ovplyvňujú možnosť tohto pracovníka slobodne nakladať v tejto dobe s časom, v rámci ktorého sa od neho výkon práce nepožaduje, a venovať tento čas svojim vlastným záujmom, predstavuje táto doba služobnej pohotovosti pracovný čas pracovníka (rozsudky C-214/20 zo dňa 11.11.2021, C-580/19 zo dňa 09.03.2021, C-107/19 zo dňa 09.09.2021 a C-344/19 zo dňa 09.03.2021). Tento záver sa vzhľadom na skutkové okolnosti prejednávaneho sporu plne vzťahuje aj na žalobcu.

12.2 Nesprávny je názor žalovaného, že článok 17 ods. 1 smernice 2003/88/ES umožňuje odklon od článku 6 smernice 2003/88/ES v prípade príslušníkov HaZZ; tento článok sa na príslušníkov Hasičského a záchranného zboru nevzťahuje. Vzťahuje sa len na vrcholových riadiacich pracovníkov alebo iných

osôb s právomocou nezávislého rozhodovania, rodinných pracovníkov alebo pracovníkov, slúžiacich náboženské obrady v kostoloch a náboženských spoločenstvách. Pracovníkov protipožiarnej služby a služby civilnej ochrany, na ktorých poukazuje žalovaný v podanom odvolaní, sa týka článok 17 ods. 3 smernice, ktorý však na druhej strane neumožňuje odklon od článku 6 smernice (len odklon od článkov 3, 4, 5, 8 a 16 smernice 2003/88/ES).

13. Právny poriadok Slovenskej republiky nemá výslovnú úpravu ohľadne práva jednotlivca na náhradu škody proti štátu spôsobenej porušením práva Únie. Takúto právnu úpravu neobsahuje ani zákon č. 514/2003 Z.z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Súd prvej inštancie správne ustálil, že vzhľadom na zistený skutkový stav má ujma žalobcu najbližšie k zásahu do osobnosti žalobcu (analógia podľa §11 až §13 OZ). Žalovaný nesprávne namietal, že žalobca nepreukázal spôsobenú ujmu, pretože z vykonaného dokazovania vyplynulo, že žalobca v rozpore s článkom 6 písm. b) smernice 2003/88/ES v žalovanom období od februára 2019 do decembra 2021 odpracoval počas služobnej pohotovosti zmeny, ktoré mu neboli (v rozpore s čl. 2 smernice č. 2003/88/ES) započítané do fondu odpracovaného (služobného) času a odpracoval tak v priemere viac ako 48 týždenne; za tento zásah do práv žalobcu na súkromný a rodinný život ako aj zásah do práva na ochranu jeho zdravia mu patrí nárok na primerané odškodnenie.

14. Odvolací súd nesúhlasí s námietkou žalovaného, že neboli splnené podmienky pre uplatnenie nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa §13 ods. 2 Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorého možno žiadať peňažné odškodnenie len vtedy, ak nie je postačujúce zadosťučinenie podľa §13 ods. 1 OZ a neoprávneným zásahom bola v značnej miere znížená dôstojnosť, resp. vážnosť žalobcu v spoločnosti. So zreteľom na povahu osobnostného práva, ktoré bolo v danom prípade porušené (právo na ochranu zdravia a právo na súkromie) a jeho okolnosti nemožno podmieňovať možnosť uplatnenia peňažnej satisfakcie požadovaním následku, ktorým je zníženie dôstojnosti, resp. vážnosti žalobcu v spoločnosti. Z ustanovenia §13 ods. 1 OZ vyplýva, že fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov, aby boli odstránené následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadosťučinenie, pričom týmto zadosťučinením sa rozumie morálna satisfakcia; v tejto súvislosti krajský súd odkazuje aj na dôvody súdu prvej inštancie (bod 42 odôvodnenia). Peňažná satisfakcia prichádza do úvahy tam, kde by sa satisfakcia podľa §13 ods. 1 OZ nejavila ako postačujúca. Vychádzajúc z povahy porušeného práva a okolností, za ktorých k porušeniu došlo (t.j. žalovaný ako členský štát Únie neprijal opatrenia, nevyhnutné na zabezpečenie požiadavky, aby nebola prekročená maximálna hranica priemerného týždenného pracovného času podľa článku 6 písm. b) smernice 2003/88/ES) je dôvodný záver, že žaloba na upustenie od neoprávneného zásahu ani žaloba na odstránenie trvajúcich následkov nie je na mieste vzhľadom na subjekt zodpovednosti za neoprávnený zásah (štát); rovnako neprichádza do úvahy ani morálna satisfakcia, ktorou sa podľa súdnej praxe rozumie predovšetkým ospravedlnenie, odvolanie výrokov a podobne. Aj z formulácie §13 ods. 2 OZ vyplýva, že zníženie dôstojnosti a vážnosti fyzickej osoby v spoločnosti je len príkladom, kedy fyzickej osobe môže vzniknúť právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

15. Žalobca vykonáva službu na mieste určenom zamestnávateľom (služobný úrad), musí tam byť fyzicky prítomný a bez ohľadu na to, že nemusí byť aktívny počas celej dĺžky trvania služobnej pohotovosti a že má vytvorené podmienky na oddych, resp. spánok, musí byť plne k dispozícii a pripravený okamžite plniť svoje povinnosti; je oddelený od svojho vlastného sociálneho súkromného prostredia a rodinných a spoločenských väzieb a jeho možnosť organizovať si svoj súkromný čas a program, venovať sa svojim vlastným potrebám je prakticky vylúčená. Právo žalobcu na odpočinok bolo permanentne niekoľko rokov porušované napriek tomu, že žalobca plní v spoločnosti veľmi zodpovedné úlohy a preto bolo dôležité, aby mal možnosť si po práci odpočinúť. Služobný čas žalobcu má byť rozvrhnutý tak, aby nedochádzalo k porušovaniu jeho práv, vyplývajúcich zo smernice 2003/88/ES. K porušeniu práv žalobcu pritom dochádza práve výkonom služobnej pohotovosti nad rámec času, stanoveného smernicou. Nemajetkovú ujmu nie je možné nahradiť inak z dôvodu, že uplynutý čas žalobcovi nemožno vrátiť a nemôže ho už stráviť inak. Vzhľadom na špecifickosť zásahu do osobnosti žalobcu v dôsledku porušenia práva Únie a trvanie zásahu nie je dobre možné porovnanie s inými obdobnými prípadmi zásahov, ako to namietal žalovaný v podanom odvolaní.

16. Neobstojí ani argumentácia žalovaného, že nemôže byť stranou sporu o ochranu osobnosti, pretože ustanovenia o ochrane osobnosti boli aplikované len na základe analógie ako podklad pre určenie

výšky nemajetkovej ujmy žalobcu, kým predpoklady zodpovednosti žalovaného za spôsobenú škodu (nemajetkovú ujmu) boli aplikované na základe judikatúry SD EÚ.

17. Žalobca sa domáhal v tomto konaní zaplataenia náhrady nemajetkovej ujmy v sume 5.000,- Eur. Zo súdom prvej inštancie vykonaného dokazovania vyplynulo, že žalobca v rozpore s čl. 6 písm. b) smernice č. 2003/88/ES v žalovanom období odpracoval hodiny v zmenách v služobnej pohotovosti, ktoré mu neboli (v rozpore s čl. 2 smernice č. 2003/88/ES) započítané do fondu odpracovaného (služobného) času. Zásah do osobnosti žalobcu spôsobený tým, že tento v uvedenom období pracoval v priemere viac ako 48 týždenne, bol preukázaný; za tento zásah do práv žalobcu na súkromný a rodinný život ako aj zásah do práva na ochranu jeho zdravia mu patrí nárok na primerané odškodnenie. Okresným súdom prísúdená náhrada nemajetkovej ujmy neprevyšuje náhrady priznávané súdmi v obdobných prípadoch, resp. obetiam trestných činov.

18. Pokiaľ žalovaný v odvolaní poukazoval na rozhodnutia iných okresných či krajských súdov, v ktorých tieto priznali žalobcom nemajetkovú ujmu vo výške do 2.500,- Eur, odvolací súd odkazuje na právnu úpravu náhrady nemajetkovej ujmy v zmysle §11 a nasl. OZ, podľa ktorých určenie výšky náhrady nemajetkovej ujmy závisí od voľnej úvahy súdu. Okresný súd správne prihliadol na okolnosti, za ktorých ku vzniku ujmy došlo (nesprávna transpozícia smernice č. 2003/88/ES do zákona č. 315/2001 Z.z.), na následky, ktoré žalobcovi vznikli (zásah do súkromného života žalobcu, strata práva na odpočinok); priznaný nárok považoval aj odvolací súd za primeraný. Argumentácia súdu prvej inštancie bola aj v tejto časti správna, preto sa odvolací súd v plnom rozsahu s výškou priznanej náhrady nemajetkovej ujmy stotožnil.

18.1 Vo vzťahu ku odvolacím námietkam žalovaného ohľadom výšky priznaného nároku, na ktoré reagoval vo vyjadrení k odvolaniu v konkrétnostiach žalobca, a s ktorými sa už v dôvodoch svojho rozhodnutia vysporiadal aj súd prvej inštancie, krajský súd už nepovažuje za potrebné osobitne uvádzať žiadne skutočnosti; len záverom podotýka, že práve z dôvodov na strane žalovaného žalobca ku 01.01.2022 ukončil služobný pomer odchodom do výsluhového dôchodku po 27 rokoch pôsobenia u svojho zamestnávateľa, počas ktorého vychoval dve deti a staral sa o rodinu, a to aj vzhľadom na svoj zhoršený zdravotný stav po dvoch úrazoch v práci, ako to vyplýva z obsahu spisu.

18.2 Nedôvodná je aj odvolacia námietka žalovaného, že okresný súd vychádzal zo mzdových podkladov pri stanovení výšky nemajetkovej ujmy; žiadne takéto skutočnosti z rozsudku súdu prvej inštancie nevyplývajú. Ku takémuto záveru mohol žalovaný v odvolaní dospieť len v prípade, že nereagoval na konkrétnosti v rozsudku v danej veci, ale uvádzal paušálne dôvody odvolaní, podávaných v obdobných veciach, prejednávaných okresnými súdmi v celej Slovenskej republike.

19. Podané odvolanie nebolo spôsobilé spochybníť správnosť rozhodnutia okresného súdu; odvolací súd ho preto podľa §387 ods.1, 2 C.s.p. v odvolaní napadnutých výrokoch potvrdil, a to aj vo výroku o trovách konania, výroku závislom (§379 písm. a/ C.s.p.).

20. O nároku na náhradu trov odvolacieho konania rozhodol odvolací súd podľa §396 ods. 1 C.s.p. v spojení s § 255 ods. 1 C.s.p. a § 262 ods. 1 C.s.p.

20.1 Žalobca bol v odvolacom konaní v plnom rozsahu úspešný, preto mu odvolací súd proti žalovanému priznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania v plnom rozsahu (100 %); z dôvodu vykonateľnosti rozhodnutia o trovách konania formuloval odvolací súd výrok o nároku na náhradu trov odvolacieho konania do povinnosti ich náhrady (porovnaj napríklad uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn. 6Cdo/222/2016 zo dňa 23.03.2017, sp.zn. 6Cdo/57/2017 zo dňa 30.05.2017, sp.zn. 6Cdo/196/2016 zo dňa 22.06.2017 a sp.zn. 7Cdo/123/2016 zo dňa 04.04.2017). O výške náhrady trov odvolacieho konania žalobcu rozhodne súd prvej inštancie po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa konanie končí, samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník (§262 ods. 2 C.s.p.).

21. Toto rozhodnutie bolo prijaté senátom krajského súdu pomerom hlasov 3 : 0 (§393 ods.2 veta druhá C.s.p.).

Poučenie:

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§419 C.s.p.).

Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (§420 C.s.p.).

Dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne (§421 ods. 1 C.s.p.).

Dovolanie v prípadoch uvedených v odseku 1 nie je prípustné, ak odvolací súd rozhodol o odvolaní proti uzneseniu podľa §357 písm. a) až n) (§421 ods. 2 C.s.p.).

Dovolanie podľa §421 ods. 1 nie je prípustné, ak a) napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení neprevyšuje desaťnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada, b) napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení v sporoch s ochranou slabšej strany neprevyšuje dvojnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada, c) je predmetom dovolacieho konania len príslušenstvo pohľadávky a výška príslušenstva v čase začatia dovolacieho konania neprevyšuje sumu podľa písmen a) a b)(§422 ods. 1 C.s.p.). Na určenie výšky minimálnej mzdy v prípadoch uvedených v odseku 1 je rozhodujúci deň podania žaloby na súde prvej inštancie (§422 ods. 2 C.s.p.).

Dovolanie len proti dôvodom rozhodnutia nie je prípustné (§423 C.s.p.).

Dovolanie môže podať strana, v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§424 C.s.p.). Dovolanie môže podať intervenient, ak spolu so stranou, na ktorej vystupoval, tvoril nerozlučné spoločenstvo podľa §77 (§425 C.s.p.). Prokurátor môže podať dovolanie, ak sa konanie začalo jeho žalobou alebo ak do konania vstúpil (§426 C.s.p.).

Dovolanie sa podáva v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia odvolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii. Ak bolo vydané opravné uznesenie, lehota plynie znovu od doručenia opravného uznesenia len v rozsahu vykonanej opravy (§427 ods. 1 C.s.p.). Dovolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo v lehote podané na príslušnom odvolacom alebo dovolacom súde (§427 ods. 2 C.s.p.).

V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh) (§428 C.s.p.). Ak zákon na podanie nevyžaduje osobitné náležitosti, v podaní sa uvedie, a) ktorému súdu je určené, b) kto ho robí, c) ktorej veci sa týka, d) čo sa ním sleduje a e) podpis. (§ 127 ods. 1 C.s.p.). Ak ide o podanie urobené v prebiehajúcom konaní, náležitosťou podania je aj uvedenie spisovej značky tohto konania (§ 127 ods. 2 C.s.p.).

Strany konania majú možnosť zvoliť si advokáta alebo obrátiť sa na Centrum právnej pomoci so žiadosťou o poskytnutie právnej pomoci (§160 ods. 2 C.s.p.). Žiadateľ, u ktorého hrozí nebezpečenstvo zmeškania lehoty, môže zároveň so žiadosťou požiadať centrum o predbežné poskytnutie právnej pomoci (§11 ods. 1 zákona č. 327/2005 Z.z.).

Dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom (§429 ods. 1 C.s.p.). Povinnosť podľa odseku 1 neplatí, ak je a) dovolateľom fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa, b) dovolateľom právnická osoba a jej zamestnanec alebo člen, ktorý za ňu koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa, c) dovolateľ v sporoch s ochranou slabšej strany podľa druhej hlavy tretej časti tohto zákona zastúpený osobou založenou alebo zriadenou na ochranu spotrebiteľa, osobou oprávnenou na zastupovanie podľa predpisov o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou alebo odborovou organizáciou a ak ich zamestnanec alebo člen, ktorý za ne koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa (§429 ods. 2 C.s.p.).

Ak má dovolanie vady podľa §429 a dovolateľ na výzvu súdu prvej inštancie na odstránenie väd neodstráni vady, následkom neodstránenia väd dovolania je odmietnutie dovolania.